

izmenjavi. Mladi se ozirajo na besede in zglede odraslih, pa tudi sami veliko prispevajo s svojo zavzetostjo in žejo po resnici. Osrednja vloga osebe v vsakem vzgojnem procesu pa od nas zahteva, da odpremo oči za revščino in trpljenje mnogih otrok ter smo pripravljeni konkretno delovati za preseganje tega.

• Svet se lahko spremeni

Še eno temeljno načelo bi morali postaviti v središče vzgoje, in sicer načelo, da se svet lahko spremeni. Mladi so ob odprtju svetovnega dneva mladih v Krakovu na papeževo vprašanje »Ali lahko kaj spremenimo?« vzklknili: »Da!« »Danes je to povabilo namenjeno vsem, ki imajo politično, upravno, versko in izobraževalno odgovornost: čas je, da prisluhnemo krik, ki se dviga iz globin src naših mladih.« (Gradivo pobude ..., 2021: 10) To je klic po miru, pravičnosti, bratstvu, ogorčenju, »odgovornosti in zavezanosti k spremembam glede vseh slabih sadov, ki jih ustvarja sedanja kultura odmetavanja. Prav v moči tega klica, ki prihaja od mladih /.../ morajo vsi, zlasti tisti, ki se ukvarjajo z izobraževanjem, najti moč, da bodo negovali to revolucijo nežnosti, ki bo rešila naš svet s preštevilnimi ranami.« (prav tam)

Poslanstvo

Papež Francišek je v poslanici za vzpostavitev Svetovnega vzgojnega zavezništva poudaril nujnost vzpostavitve 'vzgojne vasi', za kar pa je potreben trojni pogum: pogum, da postavimo v središče osebo, pogum, da vložimo v vzgojo najboljšo energijo z ustvarjalnostjo in odgovornostjo, ter pogum, da oblikujemo osebe, ki bodo razpoložljive za služenje skupnosti.

V zvezi s prvo točko je zapisal: »Pri razvoju celostne ekologije je treba osrednje mesto nameniti vrednosti, ki jo ima vsako bitje v odnosu do ljudi in stvarnosti, ki ga obdajajo, ter načinu življenja, ki zavrača kulturo odmetavanja.« (n. d.: 2)

Papež vabi k pogumnemu koraku, da bi vzgoji namenili najboljše razpoložljive moči, ki jih imamo kot družba, cerkvena in politična skupnost. »Pravzaprav se potrošniška ideologija hrani z individualizmom in nesposobnostjo samoupravljanja, saj smo zunaj skupnosti najbolj krhki in se prav v nesposobnosti jasnega razmišljanja ubogljivo odzivamo na propagandne dražljaje.« (n. d.: 12) Le z vzgojo lahko upamo na pozitivno spremembo z dolgoročnim načrtovanjem. »Vse, kar bo v prihodnosti, mora temeljiti na najboljšem, kar imamo danes.« (prav tam)

Odločilno v vzgoji pa je, ali bomo v otrocih in mladih »oblikovali in gojili resnično in polno odprtost za služenje drugim, vsem drugim, celotni človeški skupnosti, začeni s tistimi v najbolj zahtevnih razmerah.« (prav tam) Vzgoja opravi svoje poslanstvo, če vzgaja za služenje.

»Vzgoja je trenutek, ki odloča, ali imamo dovolj radi svet, da prevzamemo odgovornost zanj in ga tako rešimo pred propadom, ki se mu ne moremo izogniti brez prenove in brez prihoda novih bitij ter mladih. V vzgoji se prav tako odloča, ali imamo svoje otroke tako radi, da jih ne izključujemo iz svojega sveta, jih prepuščamo samim sebi ter jim s tem ugrabimo priložnost, da se lotijo nečesa novega, nečesa za nas nepredvidljivega; namesto tega jih pripravimo na nalogo, da obnovijo svet, ki bo skupen vsem.« (Garzanti, 1999: 255) ◀

Viri in literatura

- Garzanti (1999, orig. 1961): *Tra passato e futuro – Med preteklostjo in prihodnostjo*. Torino.
- *Gradivo pobude papeža Franciška za Svetovno vzgojno zavezništvo* (2021). Pridobljeno s spletne strani: <https://solstvo.rkc.si/wp-content/uploads/2021/09/Svetovno-vzgojno-zavezništvo.pdf>.
- Papež Francišek (2015): *Hvaljen, moj Gospod. Okrožnica o skrbi za skupni dom*. Ljubljana: Družina.
- *Patto educativo globale. Instrumentum laboris*. Pridobljeno s spletne strani: <https://www.educationglobalcompact.org/resources/Risorse/instrumentum-laboris-it.pdf>.

Vzgojno zavezništvo

Duhovno-teološki vidik

■ **Matevž Vidmar**, teolog, blogger, pisec, direktor *Rahelinega vrtca – hiše otrok Montessori* in podpredsednik DKPS.

Besedo zavezništvo uporabljam z majhnim zadržkom zaradi njenega vojaškega prizvoka.

To potrди tudi Slovar slovenskega knjižnega jezika, kjer lahko preberemo, da se beseda zavezništvo pojavlja predvsem v zvezi s pridevnikoma vojaško ali politično; zavezništvo je tvorjeno iz besede zaveza, ki pa je med drugim tudi svetopisemski termin.

Zaveza

Zaveza, podobno kot pogodba, ureja odnose med dvema, pri čemer lahko rečemo, da zaveza presega izraz pogodba. Če ima slednja zgolj neke pravne osnove, zaveza ure-

ja odnose na globlji ravni. Zavezo namreč Bog večkrat sklene z različnimi posamezniki v Stari zavezi, višek pa je zaveza z izraelskim ljudstvom na Sinaju. Prav zanimivo je, da je Mojzes dvakrat sklenil zavezo (2 Mz

31–34). Druga je bila potrebna, ker je v svoji jezi razbil prvi plošči z zapovedmi, ko je videl ljudstvo malikovati. Ker pa more Bog pisati ravno po krivih črtah človeka, se nam od 32. do 34. poglavja odkrije eno lepših

starozaveznih besedil, ki je pomembno tudi za sodobno razumevanje vzgoje. Mojzes in Bog si 'podajata žogico', čigavo je izraelsko ljudstvo. Mojzes pravi, da ga vodi Bog, da je torej Božje, medtem ko Bog vztraja, da je ljudstvo Mojzesovo. Ker je v ozadju tudi vzgoja tega 'trdovratnega' ljudstva (tako so Izraelci namreč večkrat imenovani), ni zanemarljivo dejstvo, da je za vzgojo pomemben tako človeški kot božji faktor. V okviru Stare zaveze lahko zaključimo, da gre v celoti za vzgojo. Jezus v Novi zavezi pride dopolnit to starozavezno zavezo: dopolni jo z brezpogojno ljubeznijo na križu. Jezusova zaveza ima tako globlje temelje. Če je bila prva zaveza – Postava – zapisana na trd kamen (dve kamniti plošči), je nova zaveza vpisana v srce. Kot pravi pismo Hebrejcem: »Svoje postave bom dal v njihova srca« (Heb 10,16). Ko vstopamo v proces vzgojnega zavezništva, se mi zdi ta element ključen. Da pristopamo s srcem. To je pravzaprav pogoj. Če bomo srčno pristopili, bo proces obrodil sadove.

Dejstvo je, da Stara in Nova zaveza prikazeta ničkoliko odklonov od zaveze s strani človeka. Značilnost svetopisemske zaveze je ta, da Bog od nje ne odstopa. In če smo že na začetku izpostavili razliko med zavezo in pogodbo, lahko na tem mestu nadaljujemo. Pri pogodbi so navadno opredeljene posledice odstopa ene ali druge stranke, prav tako so omenjeni morebitni spori. Zaveza to presega, vsaj svetopisemska, saj ne daje nobenega vzvoda, da bi ena ali druga stran od zaveze odstopila; sploh takrat, ko zaveza temelji na brezpogojni ljubezni. Na njej pa temelji tudi vzgoja sama. Celjski škof dr. Maksimilijan Matjaž v svoji knjigi *Iz besede* pod geslom vzgoja zapiše: »Vzgaja lahko samo tisti, ki ljubi brez pogojev. Ljubiti pa pomeni ostati zvest tudi v trpljenju in razočaranju.« (Matjaž, 2021: 194) Od vstopa posameznika v vzgojno-izobraževalni proces, navadno v vrtcu, pa vse do zadnje minute tega procesa naj bi se ta posameznik srečeval z učitelji in vzgojitelji, ki ga ne le izobražujejo, pač pa tudi vzgajajo. Če proces vzgoje poteka z ljubeznijo do tega posameznika, ne glede na to, kakšen je, potem tudi izobraževalni del ne ostane zgolj podajanje suhoparnih dejstev. Ker pa ljudje nismo popolni kot Bog, je včasih težko ostati zvest tudi v trpljenju in razo-

čaranju, zapiše škof Matjaž. A ljubezen je dar, ki ga moremo izprositi od Boga.

Trenutno stanje

Ko govorimo o Svetovnem vzgojnem zavezništvu, ne vidim smisla v podpisovanju dokumentov. Ne trdim, da niso pomembni, a zaživijo lahko le, kot smo zgoraj prikazali, če so zapisani v srca. Zaveza nas more in mora spreminjati. Naše odnose, naš način delovanja. Pri tem pa je pomemben realen pristop: da najprej ubesedimo stanje, ki ga živimo. O vzgojnem zavezništvu trenutno obstaja delovni dokument (Gradivo pobude papeža Frančiška za Svetovno vzgojno zavezništvo, 2021), ki je že preveden v slovenščino in dostopen na spletni strani Katoliško šolstvo. Dejstvo, da še nismo prejeli končnega dokumenta, kaže kompleksnost

*Človek za svobodo namreč
potrebuje meje, pa naj se sliši še
tako čudno.*

procesa. Dokument izpostavi pet okoliščin: zlom medgeneracijske solidarnosti, čase vzgoje in čase tehnologije, 'e-vzgojo' za prevpraševanje, ponovno izgradnjo lastne identitete in okoljsko krizo kot krizo odnosov. Na kratko pokomentirajmo vsako od njih.

Četudi je bila medgeneracijska solidarnost venomer problem, 'stari' so namreč vedno tožili, kako 'nevzgojena je mladež', se zdi, da se je razkorak vendarle poglobil. Starejši nam imajo mnogo povedati. 'Ustno izročilo', ki se je v preteklosti mnogokrat prenašalo po sili razmer (zaprti ob peči v istem prostoru), se izgublja tudi zaradi drugega dejstva, ki ga prinaša delovni dokument. Čas tehnologije. Neskončna možnost odstopa do najrazličnejših 'vsebin', ki so bolj zanimive kot 'ustno izročilo', vsebinsko pa so dejansko prazne, torej 'nevsebinske', krni ta proces. To izpostavlja delovni dokument tudi v tretji točki, kjer se sprašuje o e-vzgoji, citira pa papeža Frančiška in njegovo okrožnico *Laudato si*. »Specializiranost tehnologije pa posledično pripelje do ovire, in sicer, da nima več pogleda na celoto. Drobljenje znanja doseže svoj namen z dejansko uporabo, a marsikdaj izgubi občutek za celoto,

povezave, ki so med stvarmi, za široko obzorje, za smisel, ki postane nepomemben.« (LS 110)

A ko gledamo celostno, se papež kot starostnik zaveda omejenosti. V govoru vernikom v Pietralcini 17. marca 2018 je namreč dejal: »Naj se starejši naučijo govoriti z mladimi in mladi naj se naučijo govoriti s starejšimi.« (Gradivo pobude papeža Frančiška za Svetovno vzgojno zavezništvo, 2021: 8) Ker so starejši praviloma bolj povezani z naravo, bi nas lahko naučili, kako pristopati do okolja. Ta izziv je morebiti največji. Postali smo namreč družba neskončnosti, družba preobilja. Če zavrtimo čas za 20 let nazaj, ko smo ravno vstopali v obdobje neomejenih možnosti, si zgolj v nekaterih trgovinah 'dobil vse'. Danes v vseh trgovinah 'dobiš vse'. Zaradi tega dnevno na tone hrane vržemo v smeti. Nič bolj 'ekološki' nismo pri predajanju informacij. 'Na tone' le-teh se prenese preko interneta. Če smo pred 20 leti bili pozorni na količino podatkov, ki smo jih prenesli, imamo danes 'neomejene' pakete. To je problem. Človek za svobodo namreč potrebuje meje, pa naj se sliši še tako čudno. Končno pa je paradoks dejstvo, da živimo v času možnosti neomejene komunikacije, a govorimo o krizi odnosov. Ko Svetovno vzgojno zavezništvo opozarja na te probleme, nas spodbuja, da bi bili na področju odnosov še bolj pozorni. Kar je bilo namreč pred 20 leti samoumevno, danes ni več.

Vizija

Če sem uporabil realizem, da sem opisal stanje, v katerem se nahaja svet, pa sem, v duhu delovnega gradiva, glede vizije in odgovora na trenutno stanje pravzaprav optimističen. To je v bistvu evangeljska drža. Ko v evangelijih beremo o klavrnih podobi Odrešenika na križu, pisci dajejo vedno znova slutiti, da se zgodba tu ne konča. Četudi bi prvič brali te odlomke in ne bi poznali zaključka zgodbe, so v zgodbi o križanju močni indici upanja. In četudi Pavel pravi, da je od vere, upanja in ljubezni najmočnejša ljubezen (1 Kor 13,13), tudi upanje in vera nista zanemarljiva.

Vizija, ki jo prinaša Svetovno vzgojno zavezništvo, nas najprej usmerja k 'enotnosti v različnosti'. To je zelo težka pot svobode. Sprejemati drugega v tem in s tem, kar je.

Foto: Petra Duhanny

Z danostmi in omejitvami. Teološko je to pot križa, ki edina lahko pripelje do nove, bolj kakovostne ravni življenja: do odrešenja. Zato ni čudno, da delovni dokument v ostalih dveh poglavjih vizije prinaša poglavji o odnosu in upanju z naslovoma »Odnos v središču« in »Svet se lahko spremeni«. Če povežem oba: 'svet se lahko spremeni', če je 'odnos v središču'. Tako bi verjetno najbolje opisali proces, ki mu rečemo vzgoja. Vzgjajamo namreč zato, da bi se svet spremenil; in lahko se, če bo v središču odnos. Kot sem že napisal, odnos ljubezni. Ne samoljubja, ki se tako hitro prikrade v vzgojno-izobraževalni proces, pač pa ljubezni. Zato pedagoški delavci potrebujemo nekoga, ki nam nastavlja ogledalo, nekega 'supervizorja', ki nas spremlja in nam na poti vzgoje pomaga. Nekoga, ki nam v odnosu pomaga rasti, in to kljub marsikdaj bolečim procesom.

Poslanstvo

Sprva sem to podpoglavje naslovil 'Odgovor'. Nato sem ugotovil, da je to pomanj-

kljivo. Kot teolog se vedno znova ujmem v zanko, da imam odgovor na vse. Jobova knjiga in skrivnost križanja mi vedno znova dajeta vedeti, da odgovora na vse ni. Tudi tega se moramo zavedati v procesu vzgoje. Vzgoja ni izpolnjevanje kazenskih in zakonskih določb, kot bi nekateri želeli. Vzgoja to presega. Je proces, ki živi v svobodi in ljubezni, kar pomeni, da prinaša svoje 'omejitve', ki pa so v svojem bistvu razširitve. Zato ne odgovor, pač pa poslanstvo. Odgovor je omejen, poslanstvo pa prinaša paleto različnih možnosti za udeležanje vzgojnega procesa. Pri tem se, končno, obregnem ob afriški rek, ki je zelo ljub papežu Frančišku: da je »za vzgojo potrebna cela vas«. Temu reku sem se izogibal, ker je v svoji simpatičnosti velikokrat izkoriščen. Vaško življenje, bolj kot mestno, prinaša raznobarnost odnosov. Pri tem je vsak element pomemben. Vsaka odločitev, vsako dejanje, vsaka beseda šteje. In ker tu kaj hitro zapademo v pesimizem (vsak se namreč zaveda svojih omejitvev), nam križanje spet daje odgovor.

Zmaga Jezusa ni bila v njegovih nadpovprečnih sposobnostih, da je lahko ozdravil ljudi itd. Ne, njegova zmaga je bila v nemoči, ki jo je izkazal na križu. V vzgojnem procesu, kjer se velikokrat počutimo nemočne, nam je ta zgled lahko še posebej pomemben.

To je tudi povzetek delovnega dokumenta v naslovih »Jutri zahteva najboljše, kar imamo danes« in »Vzgjajati za služenje, vzgoja za služenje«. Naše osnovno človeško, predvsem pa krščansko poslanstvo je, da ljubimo. Dostojevski to tako preprosto in sila realistično zapiše v delu Bratje Karamazovi. Največja grešnica (to pove že njeno ime v prevodu: Grušenjka) izreče besede: »Ljubi za nič, tako kot ljubi Aljoša.« (Dostojevski, 1929: 511) Služenje je ljubezen za nič. In končno, noben plačni razred ne more poplačati brezpogojne ljubezni in služenja v procesu vzgoje. Vzgoja za služenje pa se prične pri zgledu. Da, trpke besede, ampak tudi vzgojno-izobraževalni delavci moramo (do)živeti križ. Da bomo ljubili v vsej polnosti.

Zaključek

Vzgojno zaveznitvo je torej tudi zaveza, da nam bo Bog pomagal na duhovnem področju, v ljubezni do bližnjega. V ljubezni do vsakega posameznika, vpetega v vzgojno-izobraževalni proces, vpetega v vzgojo samo. Je velika zaveza, ki prinaša ogromne premike, v katere verjamem. Končno namreč v vzgojnih procesih deluje Bog. Če je zaživel in premaknil izraelsko ljudstvo iz Egipta preko puščave v obljubljeni deželo in če je Jezus preko smrti pokazal pot odrešenja, potem verjamem, da bo deloval v Svetovnem vzgojnem zaveznitvu. Preko vseh nas, (katoliških) pedagogov, ki smo se v pobudi prepoznali in jo bomo tudi ureničevali. V javnih in zasebnih vzgojnih ustanovah.

Literatura

- Dostojevski, Fjodor Mihajlovič (1929): *Bratje Karamazovi*. Prvi zvezek. Prev. Vladimir Levstik. Ljubljana: Svet.
- *Gradiivo pobude papeža Frančiška za Svetovno vzgojno zaveznitvo* (2021). Pridobljeno s spletne strani: <http://solstvo.rkc.si/wp-content/uploads/2021/09/Svetovno-vzgojno-zavezni%C5%A1tvo.pdf>.
- Matjaž, Maksimilijan (2021): *Iz Besede: Biblični slovarček*. Ljubljana: Družina.
- Papež Frančišek (2015): *Hvaljen, moj Gospod – Laudato si: okrožnica o skrbi za skupni dom*. Ljubljana: Družina.
- *Sveto pismo Stare in Nove zaveze* (1996). Ljubljana: Svetopišemska družba Slovenije.